

CAPITOLUL III
DEBUTUL

Da, negreșit, am și senine clipe,
Eu, cîntărețul palidei dureri
Și, prietine, și eu aș vrea ce-mi ceri :
Din rostul lor un cînt să se-nfiripe.

OCTAVIAN GOGA

1

„În poezia lui Goga — scria Călinescu în a sa *Istorie a literaturii române...* —, dăm de structura poeziei lui Eminescu, dar astfel acoperită încît abia se bagă de seamă. Goga a intuit mai bine decît oricare geniul lui Eminescu și a știut să-l continue cu materia nouă.“

Începuturile poetice ale lui Octavian Goga se fixează de parte ¹ în anii copilăriei. Debutul în presă a avut loc ceva mai

¹ După o relatare a lui Emil Ciuceanu, tînărul Goga începuse să scrie foarte devreme, pe la vîrsta de 9—10 ani. Iar colegul său de școală, istoricul Ion Lupaș, relatează că, la vîrsta de 12 ani, Octavian Goga ar fi scris următoarele versuri, stîngace și naive, firește, dar cu un caracter profund social, care anunțau vigoarea și orientarea de mai tîrziu a poeziei sale :

Românul, de dimineața pînă seara
Tot lucră neconținut,
Dar cu toată osteneala
Tot este disprețuit.

Dar va să vin-odată vremea
Cînd românul nu va suferi,

tîrziu, între sfîrşitul anului 1897 şi începutul anului 1902. Atunci, Octavian Goga publică în *Tribuna*,¹ şi în *Tribuna literară* un număr de circa 36 de poezii, majoritatea semnate Octavian, una (*Atunci*) semnată Tavi, iar alta (*Dragoste barbară*), Sfinx. În acelaşi răstimp, tînărul poet de la Răşinari mai publică versuri (11 poezii) în *Familia* lui Iosif Vulcan de la Oradea, care găzduise şi începuturile lui Eminescu, Coşbuc, St. O. Iosif şi o poezie, *Nu-i fericire pe pămînt*, în *Revista ilustrată*, foaie enciclopedică literară lunară, cu administraţia în Şoimuş şi redacţia în Reteag. Revista avea ca redactor responsabil pe folcloristul Ion Pop-Retegănuş, iar ca editor pe Ion Baciuc care-şi propuneau „să întindă prin această foaie neamului lor un mijloc de instrucţie şi distraţie“. Poezia apărea în broşura 5—6, an. I, mai-iunie 1898, cînd Goga împlinea 17 ani, după ce în numărul precedent, la rubrica *Telegraful redacţiunii*, între două nume rămase necunoscute, un oarecare „Meteor“ şi „d-l Petra D.“, primite cu mari rezerve, întîlnim pe acela de Octavian, întîmpinat cu încredere şi sfaturi prieteneşti : „Ai talent, tinere amic, cultivează-l cu diligenţă că poţi deveni mare. Ziua bună de dimineată se arată. Un lucru fii bun şi-l ţine minte : nu cumva să neglijezi datorinţele de student pentru exerciţii stilistice şi poetice. Mai întii datorinţa trebuie îndeplinită cu sfinţenie ; apoi mai ajunge timp, citeşte ce crezi că-i bine şi scrie ce crezi că poţi. Bucuros te vedem lucrînd la revista noastră. Salutare.“

După cum se vede, debutul şi colaborarea cea mai bogată a tînărului poet au avut loc în paginile *Tribunei* şi ale *Tribunei literare* de la Sibiu. Aici a publicat poeziile : *Atunci*, *Ostenit*, *Tu dormi*, *Dragoste barbară*, *Noi şi ele*, *Cîntec*, *Cîntec modern*, *Necesitas facit versum*, *Zimbet trist*, *Ironie*, *Ris printre lacrimi*, *Pe pat*, *Fii pe pace*, *Sonet*, *Să tac ? ... Ție !*, *Rămas bun*, *Din viaţă*, *O tempora... tempora...*, *In calomniatores*, *Măgdălina*, *Te-ai dus*, *Aş vrea*, *Dacă*, *Blondinei*, *Domnului să ne rugăm*, *Prietenei*, *Unui prieten*, *Curînd*, *De pe stradă*, *Carmen miserabile*, *Fragment*,

Cînd se va schimba şi lumea,
Cînd opinca va domni.

Versurile acestea au fost scrise la 14 mai 1893 la cererea bătrînului vătaf al Răşinarilor, Mihail Jurca, păstrătorul aceluia petic de hîrtie pe care copilul le însemnase, dar timiditatea nu-l lăsase să le şi semneze ; le-a semnat însă tatăl. De aici şi deosebirea dintre versuri şi iscălitură.

¹ Vezi Mircea Popa, *Steaua*, nr. 9 (188), septembrie 1965, p. 127—128.

Acasă (acesta în intenția poetului trebuia să fie titlul primului său volum de versuri), *Vis maior, Noi, Să plec*. Pe lângă poezii, întilnim în paginile *Tribunei literare* și unele bucăți în proză, semnate Octavian, mai toate avînd un pronunțat caracter autobiografic: *Tempora mutantur, Ouă roșii, Din hîrțiile lui Niță, Ceasul deșteptării*. Versurile de început, publicate în *Tribuna* și *Tribuna literară*, ca și cele din *Familia*, îndeajuns de numeroase, „preț ca de-un volum de poezii“ cum mărturisește Goga însuși — nu se remarcă printr-o notă personală pronunțată. Erau mai mult reminiscențe și ecouri literare din Eminescu, Coșbuc și unii poeți germani (prefera îndeosebi pe Uhland, Schiller și Heine, din care, în vremea aceea, se publicau în presa ardeleană multe traduceri). În primii cinci ani de activitate literară, poezia lui Goga stă sub semnul unui erotism mimat, al unui pesimism confecționat după rețete străine și nu reprezintă altceva — după propria opinie a poetului — decît „încercări tinerești, răsărite pe urma vegetației eminesciene“. Ca toți contemporanii săi, poetul își dădea tributul spiritual marelui geniu. Pe vremea debutului lui Goga, întreaga atmosferă literară de la noi se resimțea de pe urma „invaziei“ epigonilor eminescieni.

2

În iunie 1889, murea Mihai Eminescu, poetul care împodobise magnific, vreme de două decenii, cerul poeziei românești. Se stîngea personalitatea cea mai profundă, mai complexă și mai impunătoare din întreaga literatură română. Se stîngea poetul cel mai național și tocmai de aceea cel mai universal dintre toți cei care au scris cîndva în graiul *Mioriței*. Eminescu făcea parte din acea categorie de scriitori care vin de demult și de departe, din adîncurile înnegurate ale istoriei unui popor, proiectînd, cu forța geniului clipa trecătoare în nemurire și veșnicie, luminînd adînc în viitor istoria colectivității care i-a creat.

Eminescu ridicase limba românească pe culmi nebănuite, imprimîndu-și uimitoarea lui personalitate în fiecare articulație a ei. Încă din timpul vieții poetului, cei ce vorbeau limba română au început să articuleze sunetele cu sentimentul sporului de expresivitate pe care li-l dăduse Eminescu.

Eminescu a fost sinteza strălucită a valorilor folclorice, lingvistice și literare din trecutul nostru și pentru mulți el părea

să fi epuizat întregul registru sufletesc al poporului român. Astfel o sumedenie de poeți mai slab înzestrați socoteau că nu le rămîne decît să-l imite. Unele talente autentice din epoca post-eminesciană au înțeles însă că opera lui Eminescu, reprezentînd o sinteză, este în același timp un punct înalt de pornire. Înzestrat cu geniu, Eminescu a intuit, în scurta și tragică sa viață, numeroase teme poetice esențiale pentru viața poporului nostru, a descifrat direcțiile fundamentale de dezvoltare ale poeziei românești, dar n-a avut răgazul să parcurgă totul pînă la capăt. Murea prea devreme, în 1889, sau chiar și mai devreme dacă ne gîndim că viața lui spirituală se întunecase cu șase ani mai înainte. Ceea ce începuse el și nu terminase se cerea continuat de alții. Fluxul spiritual nu se-nterupe niciodată. Există în structura intimă a naturii anume legi ale compensației. Un popor înzestrat și sensibil nu putea rămîne fără un cîntăreț autentic.

3

În același an, 1889, un nume nou, puțin cunoscut și cu rezonanțe cam aspre, venea de peste munți, din Transilvania. Era George Coșbuc, cel care trimitea din Sibiu *Convorbirilor literare* de la București spre republicare poemul *Nunta Zamferei*, apărut cu cîteva luni mai devreme în *Tribuna* lui Ioan Slavici. *Nunta Zamferei* a inundat ca o lumină solară sufletul cititorilor. Semnificația poeziei lui Coșbuc pentru reînnoirea liricii românești a fost subliniată la timpul său de Nicolae Iorga¹: „Acum cincisprezece ani, cînd nici nu putea să mai fie vorba de o influență a lui Vasile Alecsandri, și cînd aceia care pretindeau că sînt în curentul poetic al lui Eminescu nu dădeau alta decît o sarbădă, din ce în ce mai sarbădă repetiție a cîntărilor durerosului maestrului, se află deodată în România noastră, unde și cei mai mititei din poeziei și poeziei ajungeau repede la o oarecare reputație cu ajutorul... manufacturilor de gazete, se află deci că există în Ardeal un om cu numele George Coșbuc, care face poezii fără tiparuri. Adică el le făcea demult, dintr-o mare nevoie intimă a sufletului său, care nu învățase poezia la nimeni — dar nu fusese încă descoperit. [...] Prin nu știu ce întîmplare, *Convorbirilor*

¹ *O luptă literară* — Articole din *Sămănătorul*, vol. II, iulie 1905—aprilie 1906, Vălenii de Munte, 1916, p. 105.

birile literare dădură de urma lui Coșbuc, sau el dădu de urma lor. *Nunta Zamfirei* apăru, și nuntașii de-acolo aduseră la o mare petrecere a minții pe tot publicul înțelegător de literatură. Mai avem un adevărat poet, și, ceea ce e și mai important, mai avem o adevărată poezie“.

Poezia aducea, în lînceda atmosferă convențională a epigonilor lui Eminescu, un suflu proaspăt de viață, un univers nou, luminat de un puternic optimism. Căci în vremea aceasta de afirmare pentru Coșbuc, cu extrem de rare excepții — menționăm pe aceea plină de originalitate și de forță înnoitoare a neînțeleșului poet Al. Macedonski — aproape întreaga atmosferă literară de la noi se resimțea — într-un fel sau altul — de pe urma unui neputincios epigonism. „Se poate spune — scrie, în 1932, Camil Petrescu — că generațiile 1890-1916 au fost generații eminesciene. Epigonismul acoperea totul ca o iederă. Se visa, se leșina, se iubea numai cu versuri din Eminescu“.

Era o atmosferă artistică apăsătoare, cu o sensibilitate poetică anacronică, în care chiar o penibilă versificație desuetă se putea bucura de acces în paginile unor reviste cu renume. Se tratau, în anii cînd apar primele creații mature ale lui Coșbuc, teme minore, generalități patriotarde, sau se cultivau meschine preocupări intimiste. Era un climat poetic dezolant, îmbîcsit și neputincios. Atmosfera deprimantă, poezia bolnăvicioasă și lugubră care-i făcea pe oameni „mai răi, mai triști“, îi smulge și lui A. Vlahuță memorabilele versuri din *Unde ni sînt visătorii?*, care, acuzînd lipsa de morală, de viață spirituală și orizontul încețoșat al prezentului, întrevăd totodată, o zare de lumină în viitor.

Coșbuc, prin nota senină, personală a poeziei sale, prin abordarea unor acute teme sociale, și prin cîntarea sinceră a naturii și a istoriei patriei, se impune ca o puternică personalitate artistică. Pe bună dreptate, scria Liviu Rebreanu, la opt ani după moartea poetului : „...Coșbuc a făcut o revoluție în poezia românească. El a introdus pe țărani noștri în poezie, țărani adevărați cu păcate și calități mari, cu dureri și bucurii, oameni întregi. Pînă la el în poezia românească țăranul era fantoșă de operetă sau martir de melodramă. Coșbuc l-a cîntat întîia oară așa cum este. Venind cu sufletul plin și neprihănit a dat o întorsătură nouă versului poeziei românești. Sănătatea

exuberantă din versurile lui a oprit valul de morbidețe sentimentală în care căzura epigonii lui Eminescu.“¹

Coșbuc continua original, nu epigonic, teme senine, atitudinea tonică din versul eminescian, dezvoltă uneori embrioanele epice din lirica marelui poet cu o inventivitate atât de pronunțată încît se impune distinct într-o ipostază inedită, ca un moment nou, marcant, în evoluția poeziei românești.

Însemnătatea covârșitoare a poeziei coșbuciene în evoluția liricii noastre și pentru debutul lui Octavian Goga² apare cu atât mai pregnantă cu cît privim mai judicios istoria și situația versului românesc din Transilvania. Căci aici, veacuri în șir, din pricina unor condiții istorice vitrege, o poezie viguroasă, autentică, de factură cultă nu se afirmase încă, deși o literatură populară sau de esență populară se manifestase abundent, aceasta din urmă ajungînd să se impună o dată cu anul 1801, cînd Ion Barac tipărește cunoscutul poem *Arghîr și Elena*; Ion Budai-Deleanu era încă puțin cunoscut, iar Andrei Mureșanu nu dăduse ca operă durabilă decît *Răsunsetul*. Poezia patriotică deși a ispitit pana multor poeți se va împlini abia în ultimele decenii ale veacului al XIX-lea prin contribuția lui George Coșbuc, Iosif și Goga. Preocupările de seamă ale intelectualității românești din Transilvania au rămas multă vreme istoria și filologia, folosite și ca armă de luptă împotriva celor care contestau originea noastră romană, vechimea pe aceste plaiuri și chiar dreptul la o existență istorică. De aceea, față de celelalte provincii românești, Transilvania avea o tradiție poetică mult mai slabă și mai nesemnificativă.

4

În a doua jumătate a veacului al XVII-lea în Moldova, de pildă, existau *Viața lumii* a lui Miron Costin și o *Psaltire* în versuri a mitropolitului Dosoftei, aceasta din urmă conținînd versuri iscusite, prevestind buna poezie românească din a doua jumătate a veacului al XIX-lea („Peste luciul cu genune / Trec corăbii cu minune“ — sună eminescian două stihuri dintr-un

¹ L. Rebreanu, G. Coșbuc, *Gazeta Bistriței*, an. VI, nr. 17, 1 sept. 1926.

² Influența lui Coșbuc se manifestă și în tehnica versificației, dominante fiind acum formele trohaice, cu versul de 8 silabe.

psalm); în aceeași vreme, în Transilvania, acele *Versuri românești cu ortografie ungurească* (1666), *Oda* lui Mihai Halici din 1674, *Psaltirea* în versuri (1720) a lui Teodor Corbea, prezentau scăderi artistice mult prea evidente ca să se poată chema poezie.

În veacul al XVIII-lea, cam în toate provinciile românești, versul se impune în cronici și în cărți religioase; în Transilvania e vorba de *Plângerea Sfintei Mănăstiri* a Silvașului Prislop, țara Hațegului, din care nu lipsesc imagini emoționante prin sinceritate. Începutul „cronicii rimate“, talmăcind durerea provocată de *Unație*, e de o mare autenticitate :

Și firea toată cea omenească
Împreună cu mine să se tînguiască,
Că iată, eu, fata Sionului cea iubită,
Mănăstirea Silvașului cea vestită,
Rămăsei acum pustie și ofilită,
Jalnică ca o văduvă cernită ;
Arsă cu foc și surpată.
De toate ce avusei prădată ;
Vadă toți cei ce trec pe lîngă mine
De este la cineva durere, precum la mine.
Că de s-ar fi sculat asupra-mi necredincioșii,
Eu m-aș fi păzit de dînșii.
Sau turcii de m-ar fi ars și m-ar fi surpat,
N-aș avea atît bănat
Ci aceia, ce împreună cu mine a fi s-au socotit,
Credincioșii aceia m-au pustiit.

Cronica aceasta de la 1782, prevestea, într-un sens, *Tragodia sau mai bine a zice jalnica Moldovei întîmplare* (1821) de Al. Beldiman, sau poema lui Vasile Fabian Bob, *Moldova în anul 1821*. La începutul veacului al XIX-lea, cînd în Principatele române se anunță începuturile poeziei moderne, în Transilvania ne întîmpină aceeași poezie cu conținut religios și istoric, de aceeași factură vetustă. Amintim încercări laborioase dar lipsite de orice strălucire, precum poema, în zece cînturi, *Patimile și moartea Domnului și Mîntuitorului nostru Isus Hristos* (Brașov 1805) de Vasile Aaron, *Versuri la nașterea Domnului* (1813) de Gheorghe Montan, *Cîntarea despre începutul și starea de azi a românilor* de I. Teodorovici-Nica (1813), *Cîntări dumnezeiești* de Ion Țincovici (1815), *Risipirea Ierusalimului* (1821) de Ion Barac. S-au mai scris în Transilvania primei ju-

mătăți a veacului al XIX-lea și versuri latinești datorate, de pildă, unui Șincai sau Cipariu, la moartea căruia Coșbuc va închina o poezie, urmînd gestul lui Eminescu, care scrisese o poezie asemănătoare la moartea lui Arune Pumnul. S-au mai scris încă stihuri românești, într-o formă latinizată și cu subiect latinist, cum sînt *Versuri la logodirea împăratului Franz I cu Ludovica* (1808) sau *Versuri îndemnătoare către deprinderea tinerimei românești* (1829) de Moise Bota. Deși sărace, totuși bune tradiții nu lipsesc și vor avea forța de a-l înrîuri mai tîrziu pe Goga. În 1833, cu prilejul instalării episcopului Lemeni, apare într-o plachetă elegantă *Ecloga* lui Timotei Cipariu, o pastorală alcătuită în spiritul idilic al lui Gessner și Florian, care vorbea, cu o anume discreție totuși, despre poporul asuprit de veacuri. Peste doi ani, Gh. Barițiu va prezenta două „versurile“, care vor marca însăși începutul poeziei transilvănene militante, continuată de Andrei Mureșanu, G. Coșbuc, St. O. Iosif, Goga etc. Versurile, puțin cunoscute, merită a fi citate în întregime, atît pentru hotărîrea cu care abordează problemele grave sociale și sentimentul înstrăinării cit și pentru tonul mesianic al unora. Iată prima parte a acestui triptic poetic, cu titlul comun *Înstrăinații* :

Murăș, Murăș, apă lîină
Prea de mulți străini ești plină ;
Someș, apa ta-i prea rece
Ca de veacuri zece.
Împrejurul tău n-am stare
N-am bine și-ndestulare.
Ah ! ce-nstrăinare !

Arieșul se răcește,
Oltul tot se mai iuțește ;
Streiul seacă, ostenește :
Nici unul nu crește.
Tîrnavele-s prea sărate
Tulburi în mîl înglodate
Oh ! ce răutate !

Munții reci fără simțire,
Cîmpii fără de rodire ;
Toate-mbracă altă fire
Ce tristă privire !

Perduta

È genul myta - fulgi de zăpeză
Juturna cad și ne mai vor să-nceată
Săstern în calea palidii grozete
Ce sătăcește gârbovul și stordă.

È frig. - Eoni bogăție plătite
Tocși api cu grabă depănânduși pasul
Și ved de fată ce și mlădie glasul
Oest frumos. - A vin cu mna iubite

Un vânt străbătut ulite pustie
Și vântul ăst năvalnic și rășfăc
Ea și strîng vîlul - Vifor și mugăre
Blașorima pe puchă viorie ...

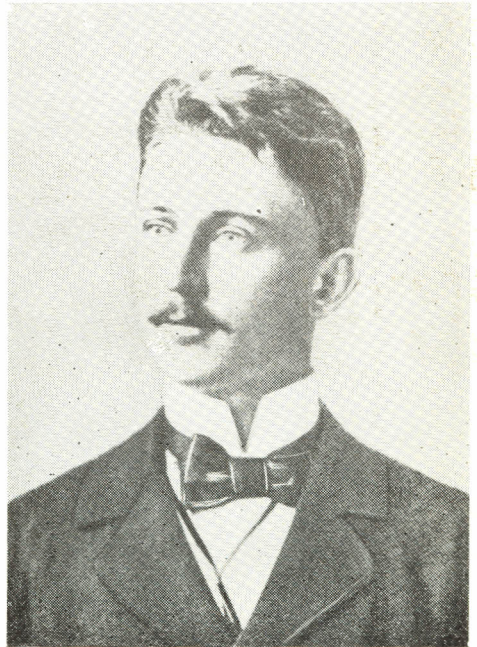
^{amoi}
Lădarnic ap. ~~subțire~~ nu se vinde
Ea trimite în hăimnă de mătăsă
Cum ar pleca - și se ști că are scara
Vor un lemn în foc ori urmă de norind

Das pei rând - Un frăcător răcor
Să se incluse de că api prăcurate
Nădejdea din nou prostituta
Se murmură - Proscupă lăscitoare!

Grudepota

Octavian

Manuscris din timpul studiilor
de la Budapesta

Octavian Goga în 1900

Iosif Vulcan

Numerul 14. Oradea-mare 517 aprilie 1898. Anul XXXIV.
Apare duminica. Abonament pe an 8 fl. - pe 6 luni 5 fl. - pe 3 luni 3 fl. - pe 1 luna 1 fl. 50 cen.
Intrun an 10 articole si 12 tablouri. Pretul anului este de 8 fl. 50 cen. pe 6 luni de 5 fl. 50 cen. pe 3 luni de 3 fl. 50 cen. pe 1 luna de 1 fl. 50 cen.

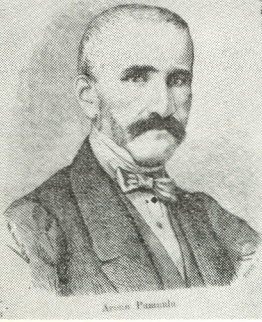

pierdute ...
(herea.
ne.)
ot usor in casa ... In sfâr-
Musafrul se scotla 'n pi-
na pe bordul pârlăriei. In
chide și se arata 'n prag
'l c'a venit hêla iar!
ie? intreabă Tica.
e, ai? striga bețrâna.
Popescu să saluta măcar,
in ochi! o strachină cu

Foia enciclopedica si beletristica cu ilustratii.
Căruțeria a redactiunii
Strada lui Leopold Nr. 18
Calea Vaslui nr. 22, aproape de poarta de pământușilor.
Escribitorii învecinate în se prăvălia și apără
scopului său să se pălească.

re, nevinovate, la poliție,
ul trage-i, punni, palme,
baba cu o crâți, fata
șea cu un tien, și tăvă-

ARON PUNNUL.
Desvoltarea popore-
lor mai alina merna dela
măti și genialitatea fi-
lor și este fi unu pe-
poru întru gurestari
favoritoare, inee dâna mi-
va ave nici unu fiin di-
tara dela natura cu de-
tata structura și de-
tata esensi inaintate,
nici că se pōte împlini
deceptarea oacelu pe-
pora tipulu de barbati
talentosi; — er din
contra comp-ea și într-
vōre apesala și meli-
vōrile pōte să se descoper-
și să înalteze poporulu
deci, are fi ingeniosi,
acea a dovedutu și na-
tinea romana, care a
fiindu recostentiu epu-
sa ampirilor și matri-
țiarilor, tōturi să de-
vōtata și a inaintatitu

Aron Punnul

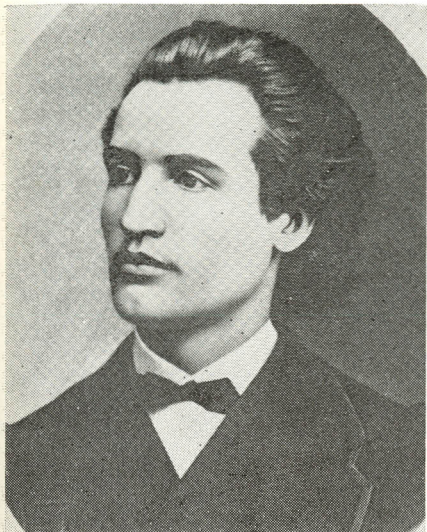
lăra nici unu sprigioni
materiala ci urmasdu
celes apostolilor sei, și a
ocupatu locuș eurențiu
in eșculu natimontu
inaintor...
Unu astulu de bar-
batu ingenios și apos-
tolu devotatu culturii
natiunale a fostu, doroz
— a fozdu și nu săb
avez Ironu Punnulu, pre-
care lu sapierul'a mōrte
in 12 24 Ianuaru a. e.
inea in etatea cea mai
frunzosa. Ela lu mōrte
in 27 decembru 1818 pe
pământulu romanțiu și
scutitu prin subvențiu
istorice alu țire; (ilcu-
lul in satulu Ceacalia
lunga Fagaras) —
Punnulu sei, ex nati
naturu hōbăntilor mōri
și nostri, au fostu țereti
mōșeri materialțicoșu,
dar avuți prin scule
mintele nobile outrite
și...

na belele!!
și drept.
chivulele, a picot și dl
mealui, dar repede, și
și chivulele după ei;
belele? să mai vie la
dl Popescu era acasă.
soapta de grije. Co-
ha pornit pe plans ...
e la minister și lăsașe

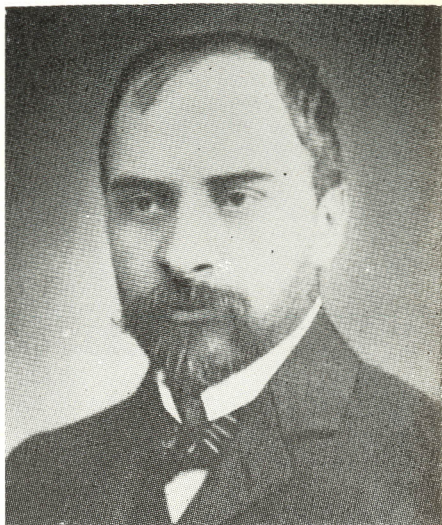
la canțilerie, dl Geor-

Vedere din Budapesta

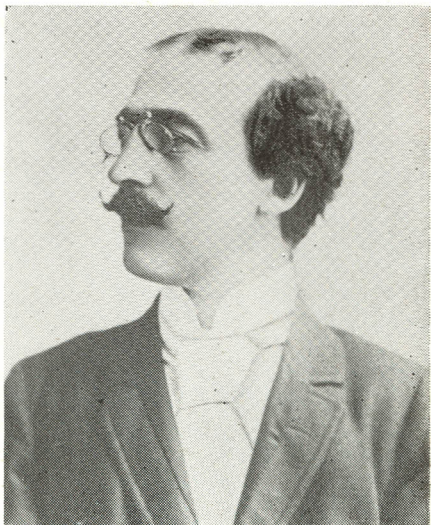
M. Eminescu

G. Coşbuc

St. O. Iosif

Al. Macedonski

Ilarie Chendi

D. Marcu

- secunda oară să vă dau încă puțină li-
niste. Ca să împrăvă plătu Octavian în vo-
luntă de verovă. În timpul din urmă am
mai scris câte ceva - dar nu prea
fuit multă mit. Numai în vreme
de furtună ieri apete man car.
Scot țepari din Zădărnă. În
trauma ață trita se înfiripă gra cuoțile
pateruice ..

O veste jalnică - posibilă în cadrul asta trana-
tic : Pe bietu Mareu - (am sus ieri la
spital ... A venit dela Poiana de cîteva
file - cu cubăș - cu tot ce - cerea .. - "Tata nău
nici un ban și nu poate plăti laptele" ...
Avea friguri - juși ghin - Se duse Mareu
Ști cum sună frunzele uscate în Zăvoind
de la Pînnic? Te nupă Tarisca

Fragment dintr-o scrisoare a lui O. Goga
cătore Il. Chendi, 1909

Il. Chendi, O. Goga,
Z. Bîrsan, cu soțiile, la
o serată literară, în 1909,
la București

Dragă Savi,

Mi-ai amintit în scrisorile din urmă, că să mi mă
cupă, când va vedea, că nu mi răspunde imediat. La toate
naștea într-o anumită ocazie, ce eram trimis asupra revoluției mele,
dedeau că voi veni în București. Cum însă luna lui iulie e
pe trecute și zilele mele sau delectările, mi îndepărtă și în
raport de asta, că preferi mai bine umbrela de țai din
liber, sau să te duci undeva în străinătate.

Când cele două ambe scrisori, ce mi-a scrise cele două
din George astăzi, se era vădit la ține și ată vult și de
mine. Când te așezi, cătu cătu va răspunde, și-ți vede
să, în rugarea preferință de am răspunde, fără repă-
rabil.

Tată ce mi-a scris de întâmplare să-ți aduc la cunoștință
Peste două ^{separat} mi trimis căru la Parakeon, - care prin
15 Iunie. La doctorii mi-au făcut semător deplin, și nu
nu se poate vedea acum, și numai după două luni de
amplas la venite. Apoi surprinderea mea, că din nou
mi impune să mă duc la Prigoni, unde e brăt
măle și unde pot să mă confort. Se mi promise că nu
va căuta și la Prigoni. Tare mi e teamă că pot să

Fragment dintr-o scri-
soare a lui Il. Chendi
către O. Goga din 1919

anul I. - Nr. 15. XIMĂBUL 20 BANI 10 Martie 1902

SEMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SAPTĂMĂNALĂ

Redacția și Administrația: BUCUREȘTI, Strada Reșită, 8

DIRECTORI: A. VLAHUȚĂ și G. COȘBUC

ABONAMENTUL: 10 Lei pe an

Luceafărul

Revistă săptămânală pentru literatură, artă și politică

Director: Octavian Goga

Redactor: Oct. C. Tăslăuanu

№. XI. Nr.

Cuprins

Ex. 5 frașioneri: Cei dinții îndreptării și politici remășiți în Artă
 Pictoria Goga
 Ion Ghera
 Ca să scrieva nere-
 căluț...

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ PENTRU CULTURĂ, LITERATURĂ ȘI ARTĂ

ANUL X SIBIU 1 OCT. 1911: NR. 1

REDACTOR OCT. C. TĂSLĂUANU

Sumar:

L. A. Păunescu - Epigrama la Sărbătoare
 Ștefan Popescu - E. N. Bănescu
 I. Ștefan - Epigrama la Sărbătoare
 I. Ștefan - Epigrama la Sărbătoare

Articole:
 Epigrama la Sărbătoare
 Epigrama la Sărbătoare
 Epigrama la Sărbătoare

Discuții:
 Epigrama la Sărbătoare
 Epigrama la Sărbătoare
 Epigrama la Sărbătoare

Semănătorul, din 10 III, 1902. Revista Luceafărul, din 22 ian., 1912. Revista Luceafărul, din 1 oct., 1911. O. Tăslăuanu

Trecem, trecem frați dincoace
Unde ceriul toate coace,
Vintul suflă pace.

De-a lungul veacului al XIX-lea este evidentă, totuși, în Transilvania slaba prezență a unui curent liric, asemănător cu mișcarea literară pașoptistă din Moldova și Muntenia; după Andrei Mureșanu, Coșbuc a fost acela care a făcut primul salt hotărâtor în evoluția poeziei din Transilvania și, în general, în lirica românească de după Eminescu. „Eminescu și Coșbuc — remarcă Liviu Rebreanu cu prilejul morții poetului de la Năsăud, pot sta prea bine alături. Se deosebesc atît de mult încît se completează. Ei doi dau față și suflet poeziei românești de pînă acum, *Luceafărul și Nunta Zamferei*.”¹

Chiar de la începutul ultimului deceniu al veacului al XIX-lea vom întîlni în poezia noastră două direcții produse de influența lui Eminescu și de aceea a lui Coșbuc. Ambii poeți sînt citați cu o rară pasiune. Eminescu mai mult de tineret, iar Coșbuc mai mult „în familie”, unde-l face popular *Tribuna*; „Baladele și idilele acestuia — mărturisește Ilarie Chendi² sînt învățate de-a rostul, cu mult înainte de a apărea în volum”. Atît Eminescu cît și Coșbuc au avut numeroși imitatori în Transilvania, la care se observă încă, o permanență oscilare între cele două direcții, o vădită ezitare în a se decide pentru una sau alta dintre ele. Din direcția coșbuciană fac parte Maria Cunțan (1862—1935), autoarea nu lipsită de har a volumelor *Poezii și Din caietul vremii*, din care au supraviețuit romanțele *Pe sub fereastră curge-un rîu*, *La fîntîna cu găleată*, *Te duci...*, Maria Ciobanu, mai puțin înzestrată, Zaharia Bîrsan (n. 1879) care s-a remarcat cu volumul de poezii *Visuri cu noroc* (1903) și cu piesele în versuri *Se face ziuă* (1914), *Trandafirii roșii* (1915). În cîntecele de debut ale lui Goga se resimte foarte puternic și tonalitatea minoră a unor asemenea poeți. Un Aurel Ciato și mulți alții sînt în egală măsură și eminescieni și coșbucieni. Oscilația aceasta între Eminescu și Coșbuc, neputința de a se decide cu exclusivitate pentru una din cele două direcții este deosebit de semnificativă pentru momentul literar respectiv și mai cu seamă

¹ Liviu Rebreanu, *George Coșbuc*, în *Opere alese*, vol. 5, E.P.L., p. 223.

² *Zece ani de mișcare literară în Transilvania, 1890—1900* (publicat în *Familia*, XXXVII, nr. 4, 28 ian. — 10 febr. 1901).

pentru relația dintre cei doi poeți, care reprezintă două ipostaze, indestructibil legate între ele, ale vieții noastre spirituale. Sub semnul acestor două tendințe stau și debuturile lui Iosif și Goga.

Goga a descifrat și tainele vrăjite ale lirismului eminescian și firele de tort ale baladelor lui Coșbuc. De aceea în literatura noastră, fizionomia sa lirică se definește aparte între elegia eminesciană și nota eroică a lui Coșbuc. Avînd afinități cu amîndoi, cîntecul lui Goga poate fi definit o „elegie eroică“.

4

Cam în aceeași vreme cu Eminescu și Coșbuc, Alexandru Macedonski adusese în poezia românească inovații substanțiale : lărgise sensibil orizontul de preocupări, sporindu-i forța sugestivă și muzicalitatea, introdusese specii poetice noi care gravitau către un ideal artistic superior, tinzînd a se deosebi radical de proză, „de elocvență vulgară“, creînd un limbaj propriu, neînțeles niciodată de „burghezimea sufletelor“, cum se exprima poetul în celebrul său articol ; *Poezia viitorului*¹. Poezia lui va fi într-o bună măsură „poezia viitorului“, cum singur prevedea în memorabilul său articol, adevărat program al simbolismului românesc. Deși Macedonski credea că „simbolismul este cel mai apropiat de natură, fiindcă el, pentru a ne sugera idei, procedează întocmai ca dînsa, cu alte cuvinte, fiindcă ne înfățișează una sau mai multe imagini ce se transformă la urmă în cugetări“, publicul românesc de la sfîrșitul veacului al XIX-lea era prea puțin pregătit pentru o asemenea poezie, care solicita prea mult rafinament și era prea greu accesibilă. Adeseori simbolistii nu doreau să exprime printr-o imagine o gîndire conceptuală, ei nu pretindeau că sugerează „cugetări“ sau „idei“. Efortul lor era să deschidă prin simbol o fereastră către absolut, spre *Necunoscutul* pe care Mallarmé îl scria cu majusculă. În concepția lor teoretică, dacă nu totdeauna și în practica artistică, simbolul era menit să sugereze o realitate tainică ce ar exista îndărătul celei sensibile, îndărătul celei aparente ; o realitate incognoscibilă pe calea rațiunii pentru că scăpa gîndirii logice. Această direcție a poeziei macedonskiene care a avut un mare rol în evoluția liricii noastre găsea, însă, un ecou prea

¹ Al. Macedonski, *Poezia viitorului*, *Literatorul*, nr. 2, 1892, p. 12—13.

slab în rîndurile cititorilor pentru a putea face epocă. Un emul al lui Macedonski, inteligentul simbolist Ștefan Petică, observa, încă în 1899, această realitate în articolul *Noul corrent literar*¹ cînd scria : „...cuvintele maestrului în afară de cazul restrîns al celor aleși păreau a fi răsunit în pustiu“. Ecourile poeziei lui Macedonski erau încă extrem de stîNSE în Transilvania unde mai mult chiar decît în alte provincii, publicul românesc nu consumase toate formele pe care poezia tradițională le conținea virtual și peste care nu se putea trece în procesul istoric de formare a gustului estetic. De remarcant că influența simbolismului se va exercita totuși asupra poeziei lui din ultima perioadă de creație. N-am putea, desigur, ignora faptul că chiar în Transilvania începutului de veac douăzeci apare un poet de orientare simbolistă, Emil Isac, care, prin substanța atît de socială a creației sale, constituie, totuși, o notă particulară a simbolismului românesc. Publicul de la noi se pare că avea atunci mai multă nevoie organică de poezia lui Coșbuc, mai firesc legată de tradiție, mai accesibilă și mai aproape de preocupările masei largi de cititori. Evident, nici Coșbuc nu apărea ca un simplu continuator, ca o verigă inexpresivă într-un lanț de valori poetice, dar el venea să inoveze poezia, în cadrul unei tradiții, ceea ce-l făcea mai accesibil unui fond apercceptiv de structură clasică.

5

Poeziile de debut ale lui Goga sînt cele lirice eminesciene, cu ușoare ecouri din Iosif :

Copil eram cînd am avut
De fericire parte
Sînt june : fericirea azi
De mine e departe.

Cu cît eram mai fericit
Cînd nu știam de mine
Cu atît mai grele-mi par acum
Durerile păgîne.

¹ Ștefan Petică : *Noul corrent literar, Literatorul*, nr. 20, 1899, p. 1.

iar cele epice, evident coșbuciene, atît în țesătura eposului, în natura personajelor și a conflictului, cît și în structura prozodică a versurilor.

La 1 decembrie 1899 apare în *Tribuna*, poezia *Stana*, cu un subiect din lumea rurală. Ca și-n poezia lui Coșbuc, fata toarece fără spor, căci cel îndrăgît e dus la oaste. Nici o ispită n-o poate clinti din dragostea ei credincioasă. Fata se conduce după semne și arătări. Culege trifoi cu patru foi, e atentă la vești bune cînd i se zbate ochiul drept. Și într-adevăr, cineva i-aduce vestea că Vlad se va întoarce și vor face nuntă „la Florii“. E lesne de descifrat pregnantă influența coșbuciană :

Stătea copila pe podmol
Cu furca-n briu, cu brațul gol
Și cu fuioru-n mîini
Un îngeraș cu ochi căpriei,
Dacă-l săruți în *ori* nu-ți vie
Trei săptămîni.

Puțin e tortul strîns pe fus
Căci de cînd el la oaste-i dus
Zi bună n-a avut.
Și torsul ei e fără spor,
Căci o muncește-un chin și-un dor
Nepriceput.

O poezie ca *In calumniatores* are ceva din *Scrisorile* lui Eminescu dar mai mult se simt ecouri din poezia pașoptistă. E în ea un viu cult al strămoșilor eroi, un regret după trecutul glorios și un apăsător sentiment al prezentului, oprimat și umilit de invadatorii țării.

Tiparele stilistice care vehiculează expresii ca „poporul-împărat“, „timpuri de sclavie“, „vis de aur“, „frumosul viitor“, „frumoase chipuri sfinte“, „umbre sfinte“, la care se închină „poporul“, amintesc o dată în plus pe lângă lirica eminesciană și de spiritul poeziei prepașoptiste și pașoptiste ilustrată de un Cîrlova, Alexandrescu, Eliade și Bolliac :

S-au stîns frumoase timpuri de fală și mărire,
S-au prăbușit în groapă măreții lor eroi,
Dar ne-au lăsat o scumpă și sfîntă moștenire,

În inimile noastre eterna amintire
A vremilor trecute, visate azi de noi.

Tărîna multor veacuri pierdute-n veşnicie,
Nu poate să îngroape drag-amintirea lor,
Căci ea-i izvorul vieţii în timpuri de sclavie
Şi sîmburul din care sperăm că o să-nvie
Măreţul vis de aur : frumosul viitor.

.....
Au năvălit azi zbirii în templul nost' cu toţii
Şi-au necinstit hoţeşte altarul vechi, sfinţit,
S-au pus să ne răpească unicul dar al sorţii :
Din inimi amintirea, ce ne re-nvie morţii,
Cari numai pentru noi o viaţă au trăit.

.....
Lăsaţi-ne deci morţii să doarmă liniştiţi !
Căci sfinţi sînt pentru noi cei adormiţi în Domnul.

.....
Trăi-va vecinic Iancu în doina plîngătoare,
Ce-atinge tremurînd adîncul codrului,
Căci inimile noastre i-or fi ocrotitoare,
Şi dacă lumea-ntreagă de lîncedă ce-i moare
Trăi-va scris în stele etern numele lui...

Dacă această poezie, apărută în *Tribuna*, anunţă prin accentele ei naţionale, patriotice şi sociale, tematica de mai tîrziu a lui Goga, o alta, *Sonet*, publicată în *Tribuna literară*, din 28 iulie 1901, prefigurează modalitatea stilistică proprie poetului de la Răşinari. Apare acum tonalitatea solemnă, arhaică şi biblică a stilului său, împerecherile neaşteptate de cuvinte, din zone cu totul diferite ; predomină imagistica religioasă fără sensuri mistice :

La sînul tău cuprinde-mă, natură,
Mi-e inima nebună, ostenită,
Te laudă astăzi mintea pocăită
Şi te slăveşte păcătoasa gură...

.....
Covoarele de frunză-nrourată
Par un şirag de mii de patrafire
Ce blind acopăr fruntea-mi asudată.

Eu par un om ce plînge-n spovedire,
Tu n-ai atîtea frunze niciodată
Cîte greşeli a mea păcătuire..

De aici înainte începe să se cristalizeze expresia poetică originală, care-l va impune pe Goga în rîndul celor mai de seamă poeți români, deși influențe eminesciene vor persista pînă la sfîrșitul activității sale poetice. Dar cu aceasta poetul se apropie de epoca *Luceafărului*, cînd și-a scris și și-a publicat poeziile care au alcătuit volumul de-un puternic răsunset, din 1905.

6.

După terminarea liceului Goga se înscrie student la Budapesta. În vacarmul orașului de pe Dunăre, soseau învăluiti în cețurile toamnei, circa trei sute de studenți români, majoritatea cu miinile bătătorite de coasă, în care țineau un „cufăr“ de scînduri, purtat, cu ani în urmă, prin cine știe ce regimente, de tată sau de vreun frate, aflat în slujbă la împăratul. Înăuntru — tradiționala slănină, un țol de lînă de acasă, haine țărănești de primeneală, un fluier ciobănesc și cîțiva fiorini, rupti de la gura celor rămași la plug. Din forfoteala gării care le provoca primul șoc al deșrădăcinării, un birjar îi ducea prin întortochela marelui oraș la o gazdă, unde se așezau doi, trei într-o cameră strîmtă de la mansardă. De acolo începeau lupta cu viața, care li se părea mai ușoară tîrziu în toiul nopții, la crîșma vreunui șvab, unde strînși în grupuri mari cîntau împreună doine din Ardeal și cîntece de chef, ca la crîșma de la Dealu Mare. Apoi, o dată pe săptămînă, se întîlneau la Societatea „Petru Maior“ unde purtau lungi discuții politice, citeau cărți și visau să răstoarne îmbătrînita împărăție. În cadrul acestei Societăți reținem prezența unor tineri care vor deveni figuri strălucite ale culturii și științei românești : Alexandru Roman, Iosif Vulcan, Enea Hodoș, Cornel Diaconovici, Amos Frîncu, Iosif Blaga, Valeriu Braniște, Virgil Onițiu, Elie Dăianu, George Murnu, Nicola Drăganu, Traian Vuia, Victor Vlad Delamarina, Ilarie Chendi, Vasile Goldiș, Alexandru Ciura, O. Goga, Ion Lupaș, Ion Agîrbiceanu, Ștefan Meteș, Valeriu Bologna.¹ Tot aici

¹ Cf. Activitatea Societății „Petru Maior“ — în *Tribuna*, 1895, p. 1133 1146 ; 1896, p. 15, 59, 641.

se întâlnește Nicolae Iorga prima dată cu studențimea română din Budapesta, în toamna anului 1901, respectiv 26 septembrie, la hotelul *Sasköv*. Marele istoric e întâmpinat cu entuziasm ti-neresc și patriotic; studenții intonează imnul *Răsunetul* iar viitorul istoric Ion Lupaș îi mulțumește într-un emoționant răs-puns. La 29 septembrie Iorga va vorbi în același loc despre Mihai Viteazul și rolul său în unificarea țării. Nou prilej de manifes-tări patriotice, subliniate de astă dată în răspunsul înflăcărat al studentului Octavian Goga.¹

Restul timpului îl petreceau între zidurile austere ale Uni-versității, nădăduind la o diplomă care să le asigure viața. Peste puțină vreme de la sosire, singura lor speranță materială era *Fundația Emanuel Gojdu* de unde se împărțeau generoasele *stipendii* din averea lăsată de inimosul român macedonean. În mijlocul acestor studenți apare într-o zi de octombrie a anului 1900, un tânăr scund, blond, cu ochii strălucitori de inteligență, Octavian Goga. Numele lui nu le era necunoscut. Unii foști elevi la Sibiu sau la Brașov, știau de eliminarea lui de la liceul maghiar, alții îl întâlniseră în presă în *Familia* și *Tribuna*. Orașul îl tulbură și pe el și-i trezește mari îndoieli. Ce-i va aduce, oare, înfruntarea cu destinul? Ca să-și curme neliniștile și ca să-și potolească setea de cunoaștere se furișează prin muzee, unde-l cuceresc pinzele lui Minkacs, se refugiază în biblioteci ci-tind opera lui Shakespeare în traducerea maghiară, urmează cursurile de la Universitate și scrie versuri deznădăjduite. Pri-vațiunile materiale în care trăia — ca toți colegii români de altfel — le mărturisește într-o poezie cu accente dureroase din care nu lipsea însă o fină notă umoristică :

E frig... La geam am ridicat ruleta.
Un flașnetar apare-n colț de stradă.
Ascult pierdut naiva serenadă,
Cum picurat o tînguie flașneta...

Prin geamul spart vin fulgii de zăpadă,
Dar eu le pun de stavilă gazeta
Și stau visînd, în mîni cu țigareta
Și-n cap cu versuri lungi din *Iliadă*.

¹ Cf. *Raportul dl. prof. Iorga și universitarii români din Budapesta, Tribuna*, nr. 177, 1901, p. 705—706; *Domnul N. Iorga și tinerețea noas-tră, Tribuna poporului*, nr. 219, 1901, p. 1—2.

În vatră nu-i o palidă scînteie,
În ea azi greeri își răsfață tonul,
Pe-un foc aș da azi orișice idee.

Eroii toți ce ars-au Ilionul
Și tot ce-a scris Homer în *Odisee*,
Eu vă dau vouă, dați-mi voi paltonul!¹

Activitatea culturală românească din Budapesta se baza inițial pe „Colonia română din Pesta“ și pe o pătură de negustori care asigura condițiile materiale. Dar ceea ce o însuflețește este energia spirituală desfășurată de studenții români din Budapesta. Activitate intensă depune după 1780, Samuil Micu, cenzor la Tipografia crăiaștii universității, cu ale sale *Calendar de la Buda*, Petru Maior cu lucrări religioase și istorice, și mai târziu Zaharia Carcalechi cu a sa „Bibliotecă românească“ pe care o difuza pretutindeni unde era suflare românească.

După 1820 studenți români ca Eftimie Murgu, Damaschin Bojinca, Paul Vasici, Paul Iorgovici — sub influența lucrării lui Maior — discută organizat, cultivînd limba și istoria națională. Se depun mereu eforturi dar o Societate culturală puternică nu poate lua ființă pînă prin 1862 cînd sub îndemnul lui Iosif Vulcan, tineretul universitar român aflat la studii la Budapesta înființează Societatea de lectură a junimei române din Pesta, avînd ca președinte pe Partenie Cosma, viitorul socru al lui Goga.

În 1867 Societatea ia numele de „Petru Maior“. Îndrumarea o va avea profesorul de literatură română de la respectiva Universitate, Alexandru Roman. Deși inițial statutul prevedea să se excludă din activitatea membrilor „dezbaterile politice“ se conturează, acum în noile condiții, două tendințe care urmează, în fond bifurcarea burgheziei române din Transilvania după conferința de la Miercurea din 1869.

În 1873 cele două tendințe antagonice se unesc și-și îndreaptă eforturile în domeniul culturii. În 1887 *Societatea* își propune să editeze din cinci în cinci ani cite un Almanah.

Într-o asemenea stare, Octavian Goga se arată preocupat de scrierea romanului *Ioan Botezătorul* care trebuia să înfățișeze o cutremurătoare spovedanie privitoare la dorința sa de

¹ Poezia, semnată Octavian, cu indicația *Budapesta*, a apărut în *Tribuna*, XIX, nr. 16, 24, ian.-6 febr. 1902, cu titlul *Carmen miserabile*.

rețărănire, de întoarcere la viața rurală. Nu se știe însă, care a fost destinul final al acestui proiect.

Într-o noapte de insomnie din anii studenției de la Budapesta, Goga se gîndește să se întoarcă la Crăciunel, să-și vîndă hainele, cărțile, ceasornicul de aur, paltonul nou, cumpărat cu 60 de coroane din prăvălia lui Neuman, să se încălze în opinci și să apuce pentru totdeauna coarnele plugului. Ideea aceasta va reapărea, nu o dată, în versurile sale, nu ca o simplă poză a deznădăcinării, ci ca un principiu sincer de viață, de regăsire a omeniei și autenticității existenței. În oraș îl tulburau dureroasele contradicții, nepotrivirile cu simplitatea și morală satului. Încep acum chinuitoarele lămuriri cu sine însuși. În sprijinul acestui proces vin bogatele sale lecturi din marii scriitori ai lumii. L-a captivat brutală sinceritate a *Confesiunilor* lui Jean-Jacques Rousseau, cu tulburătorul ei amestec de dualitate dintre virtute și viciu, pornirea lui mizantropă împotriva civilizației istovite. Apoi ideea de persecuție, atît de obsedantă la Rousseau („Lumea-i făcută din omeni care mă urăsc“), răspundea foarte bine, în acel moment, unei anume stări de spirit a lui Goga, care era chinuit ca și filozoful iconoclast de la Geneva de problema deznădăcinării și a libertății. Îl ispitea, de asemenea, credința lui Rousseau că actul de cultură, corelat cu evoluția omului, este o decădere din starea de libertate. Literale, științele și artele, urmînd drumul evoluției omului, devin un lux și sînt ca atare contra naturii. Animalul-om care se ocupă cu ele este un animal depravat. Acest proces duce la drama culturii și a deznădăcinării, pentru că omul în societate este în mod necesar pervertit, întrucît și-a pierdut starea lui naturală, de libertate, o dată cu apariția proprietății private. Rousseau propune de aceea nu o întoarcere la natură, ci ideea după care, în orice om există nostalgia naturii. Ideea aceasta va înriuri puternic poezia lui Goga, care va elogia bunătatea înnăscută a „celor mai buni copii ai firii“, a clăcașilor de pe cîmpiile Tîrnavei. Dacă omul a fost bun și a devenit rău în societatea umană bazată pe proprietate, atunci această societate, gîndea Goga, trebuie distrusă. Concluzia îi convenea de minune, tînărului care nu devenise încă un poet al revoltei și al luptei. Tot acum îl zguduie profund întîlnirea cu scriitori ruși, mai cu seamă cu romanele lui Dostoievski. Mai mult de un an l-a urmărit umbra lui Raskolnicov, ascunzînd sub pulpana hainei o secure pătată cu sînge. Vedeniile bolnave ale torturatului Dostoievski,

amintirile lui de spaimă din „casa morților“, nepotolita-i nevoie de autoflagelare, nedumeririle dureroase ale unui misticism specific, aburii delirului care se ridicau ca o ceață dintre rînduri l-au înfășurat pe Goga într-o atmosferă de mister înfricoșător, i-au zguduit nervii, dar l-au și răsplătit cu trista cunoaștere a nefericirii omenești. În același timp continuă să-l urmărească geniul lui Eminescu. Poeziile publicate acum atestă din plin acest lucru. Iată, de pildă, poezia *Rămas bun*¹ :

De-acuma tu pe pace fii.
Eu, uite-ți spun că-n al meu drum
N-o să mă-ntorc pe veci, de-acum
La mincinoșii ochi căpriei...

atit de apropiată de strofa eminesciană :

De-acuma nu te-oi mai vedea
Rămîi, rămîi cu bine !
Mă voi feri în calea mea
De tine.

(Adio)

Ca să nu mai vorbim, de o poezie ca *În zadar*² și atîtea altele, în care vibrația sentimentului, melodia versului, vocabularul (*eres, ferec*) sînt tipic eminesciene :

Dintr-un vis de-o vară-ntreagă
Cu nimic nu ne-am ales.
Ne-a murit cu frunza toamnei
Blîndul dragostei eres.

În zadar aș smulge-o clipă
Din al vremii întunerec
De aripa vecinicii
Sburătorul vis să-l ferec.

„La Budapesta — mărturisește Goga³ — la Universitate, am descins cu revolta mea împotriva statului ostil și cu visurile de înfrigurare literară care mă țineau sub stăpînirea lor. Filozofia lui Schopenhauer și Nietzsche era atunci la ordinea

¹ *Tribuna literară*, XVIII, nr. 167, 11/24 sept. 1901.

² *Luceafărul*, an. I, nr. 5, 1902, semnată Lia.

³ *Dintr-o convorbire cu d-nul Octavian Goga*, în *Cuvîntul*, 21 dec. 1931.

zilei. Citeam negreșit foarte multă literatură străină, din toate limbile, în traducere germană. Cartea care m-a zguduit mai mult în viață a fost *Crimă și pedeapsă*.“ Anii de studenție, cu lecturi metodice, determină o mutație radicală în universul liricii sale. Poezia mărunță, intimist-epigonică este părăsită și poetul își orientează creația către marile probleme ale compatrioților săi : „Pe atunci — continuă Goga în același interviu — au început și revizuirile mele. Era epoca post-eminesciană, cu atmosfera ei de foaie veștedă și boli închipuite. Eram firește și eu atins de suflarea de foc a lui Eminescu. Citeam pe *Sărmanul Dionis* și din versurile lui mă robea mai ales măiestria limbii. Protestam însă împotriva ucenicilor maladivi și nu mă puteam împrieteni cu acele aere de resemnare care învăluiau pe atunci societatea noastră începătoare. Mi se părea că trebuie o zguduire puternică să ne aducă la matca noastră. Mă gîndeam la o literatură care răscolește și propagă marile adevăruri. Eram convins că numai un realism sănătos poate fi temelia unei orientări pentru o literatură militantă. Din această protestare s-a încheat un crez artistic. Îmi ziceam acolo, pe malul Dunării : eu aici nu sînt decît un exilat. Sufletește trăiesc acolo, la mine în sat. Literatura mea deci trebuie să vie de-acasă. Să răscolesc deci satul cu toate zbuciumările lui reale și să sacrific tot mirajul idilic pentru a putea scormoni această lume și a-i da un fel de îndreptare pentru ziua de mîine. Mi-aduc aminte, din acest proces de reintegrare sufletească s-a născut ciclul poeziilor mele din primul volum.“

La Budapesta, Goga intră deplin în vînturile aspre ale vieții. Incepe epoca *Luceafărului*, care apare la 1 iulie 1902, din inițiativa lui A. P. Bănuț și unde crezul literar al poetului se va concretiza în poezii de o distinctă originalitate. Pe A. P. Bănuț l-a impresionat plăcut la tînărul Goga, după cum mărturisește el, „o inteligență ascuțită, ce nu suferea contradicția : o frază muntească, limpede, plină de imagini originale, nemaiîntilnită de mine în vorba altuia. În omulețul blond, ce-l credeam liric, se ascundea, după cum băgam de seamă, o ambiție nemăsurată, definitiv răzvrătită împotriva celor prinși în rugina vechilor pasivități. El cerea imediată luptă și o nouă rînduală politică, cerea înlesnirea accesului tinerilor la conducerea treburilor publice...“¹

¹ A. P. Bănuț, *Cum l-am cunoscut pe O. Goga, Pagini literare*, nov.-dec. 1938.

În orașul de pe Dunăre, prin activitatea de la revista *Luceafărul*, Goga devine un scriitor pe deplin format. Talentul său se afirmă vertiginos, gloria lui crește neconținut în luptele duse cu viața și cu strimbele orînduiei. De *Luceafărul* se leagă, incontestabil, ascensiunea poetică a lui Octavian Goga, afirmarea plenară a talentului său. Goga publică în *Luceafărul* poezie socială și patriotică contribuind, alături de O. C. Tăslăuanu și Al. Ciura, la afirmarea revistei. Nici aici Goga nu-și va găsi însă din prima clipă glorioasa lui chemare poetică. Va face mai întâi să vibreze strunele eternelor frumuseți. Stăpînit de frigurile închipuirii, tînărul poet îi dădea lui Eminescu un răspuns la *Mortua Est* :

Iar gîndul ăst păgîn îmi paște mîntea
Ascultă-l tu cu degetul pe buză :

Cînd ochii tăi stau ațintiți asupra-mi
Și-și tremură ispita lor aprinsă
Cu dor prelung, cu dulcea lor sfială
Frumoaso !
Pe buza ta păcatul cînd zîmbește,
Un ucigaș al minții înțelepte,
Stăpîn tiran al patimilor mele,
Femeie !
Și brațul tău molatec cînd cuprinde
O undă doar din valurile negre,
Atunci
Să-ncremenești în marmoră cioplită.

E un fragment din poema *Rapsodie*, publicată de Goga în primul număr al revistei și iscălită cu un pseudonim de rege sirian : Othmar. Nota specifică a poeziei sale de mai tîrziu, va fi însă, cea socială și patriotică.